

9. *Рогова П. І.* Повертаємо забуті імена : [про уроч. вечір, присвяч. 90-річчю від дня народж. Івана Боднарчука (1900–1990) – педагога, письменника, громад. діяча з Канади] / П. Рогова, М. Талалаєвська // Пед. газета. – 2001. – Січ. (№ 1). – С. 8.

10. *Рогова П. І.* [Подяка за часопис «Рідна школа» : лист Павли Рогової Євгену Федоренку, голові Шкіл. Ради в США, за подар. кн. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського] / П. І. Рогова // Рідна шк. (США). – 2002. – С. 32.

11. *Саєнко Л. І.* Видавнича діяльність української діаспори в Австралії (1948–2008 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.03 / Л. І. Саєнко; НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського – К., 2009. – 18 с.

12. *Ярошенко Т.* Колекції діячів української діаспори у фондах наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» / Т. Ярошенко // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України : зб. матеріалів конф. / уклад.: Н. В. Казакова, О. О. Мастіпан. – К., 2004. – С. 14–25.

13. Міністр оборони України нагородив полковника у відставці армії США Степана Олійника відзнакою «Знак пошани» [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [К.], 2006. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=28393878. – Назва з екрану.

УДК 016:37.01:159.9(477)''20''

Лариса Пономаренко,

зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**АНАЛІЗ СИСТЕМИ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
(2005–2009 рр.)**

Представлено результати аналізу бібліографічних видань України з питань педагогіки і психології, які було видано впродовж 2005–2009 рр. в Україні, за тематичними та видовими ознаками.

Ключові слова: система бібліографічних видань, поточні бібліографічні видання, ретроспективні бібліографічні видання, інтеграція галузевих бібліографічних ресурсів.

З утворенням незалежних суверенних держав радянську систему педагогічної бібліографічної інформації було зруйновано, а за роки розбудови незалежної України створення власної системи бібліографічних посібників гальмувалося як матеріальними проблемами, так і недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

Бібліографічні покажчики з питань педагогіки і психології у повному обсязі не були об'єктом спеціального дослідження. Відомості про них можна знайти як в окремих публікаціях Т. В. Добко, В. І. Лутовинової, П. І. Рогової, Л. О. Пономаренко, так і у монографії В. І. Лутовинової, підручнику Г. Швецової-Водки, дисертаційних дослідженнях Л. Черепухи, О. Чорної, С. Шматової, в яких проаналізовано питання інформаційного забезпечення фахових потреб освітян. Однак ці дослідження є локальними, частковими і не відображають сучасний стан розвитку педагогічної бібліографії.

Слід відзначити поетапну і послідовну діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у напрямі формування галузевого інформаційно-бібліографічного ресурсу, складником якої є бібліографічні видання як власні, так і бібліотек освітянської мережі. Система галузевих бібліографічних посібників різних типів і видів у паперовому та електронному вигляді була предметом дослідження уже у першому

науковому проєкті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського «Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X–XX ст.)» (2000–2005 рр.). При виконанні НДР «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (2003–2007 рр.) було розроблено модель забезпечення інформаційних потреб науковців та практиків галузі розгалуженою системою вторинних документів – бібліографічних, реферативних та аналітичних. У межах НДР «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» постало завдання проаналізувати інформаційно-бібліографічний ресурс, створюваний освітянськими бібліотеками МОН України та НАПН України.

У період 2005–2009 рр. в Україні побачила світ значна кількість бібліографічних посібників різних типів і видів з питань педагогіки і психології – всього 155 назв.

Дослідження бібліографічних видань з питань педагогіки і психології здійснювалося шляхом аналізу каталогів і фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, «Літопису книг» Книжкової палати України та «Зведеного плану науково-інформаційної та видавничої діяльності освітянських бібліотек України та основних заходів бібліотек, спрямованих на підвищення професійної майстерності бібліотечних працівників освітянської галузі у...році», який ДНПБ готує впродовж 2007–2010 рр.

Галузеві бібліографічні видання утворюють систему вторинного потоку документів, до складу якої входять поточні та ретроспективні посібники. Джерелом поточної бібліографічної інформації є насамперед видання Книжкової палати України – «Літопис книг», «Літопис журнальних статей», «Літопис газетних статей», «Літопис авторефератів дисертацій». Оперативне задоволення фахових потреб науковців і спеціалістів освітянської сфери поточною державною бібліографією ускладнено значними затратами часу на створення останньої і є незручним для практичного використання. Тому фахівці потребують поточних бібліографічних видань з питань освіти та педагогіки, які оперативно відображають первинний потік документів.

З 1990 р. науковою бібліотекою Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова започатковано підготовку щорічного покажчика «Українська педагогічна бібліографія». Це видання стало важливим елементом системи поточної бібліографічної інформації з педагогіки і психології в цілому. Посібник охоплює документний потік за територіальною ознакою з елементами екстеріоріки.

Наукова бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка щорічно «Бюлетень з проблем вищої школи за ___рік». Структура має такий вигляд посібника: I. Нормативні документи з питань вищої освіти; II. Вища атестаційна комісія України; III. Вища освіта і Болонський процес; IV. Загальні питання; V. Навчання і виховання у вузі; VI. Наукові праці викладачів Кам'янець-Подільського державного університету. Останній розділ групує документи за видами – наукові видання, збірники наукових праць, підручники та навчально-методичні посібники; навчально-методичні розробки та рекомендації. Загалом Бюлетень включає щорічно понад 800 документів і в цілому заслуговує на увагу науковців.

Левову частину усіх бібліографічних видань становлять ретроспективні покажчики.

Насамперед, слід відзначити активну роботу щодо вивчення фондів та упорядкування репертуару книг з питань педагогіки і психології, яку проводять як освітянські бібліотеки мережі МОН України та НАПН України, так і публічні бібліотеки держави, що мають у своїх фондах відповідні колекції. Результатом досліджень фондів є видання відповідних науково-допоміжних покажчиків (путівників, каталогів).

Послідовну роботу щодо вивчення рідкісних видань здійснює наукова бібліотека Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Фонд рідкісних і цінних видань бібліотеки нараховує 21 275 документів 1731–1939 рр. видання. Переважно це наукова, навчальна, науково-популярна та художня література, періодичні видання польською, російською, французькою, німецькою, латинською та ін. мовами. У 2006 р. бібліотека підготувала бібліографічний покажчик «Каталог фонду рідкісних видань наукової бібліотеки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 63 Історія. Історичні науки (1792–1939 рр.)» (уклад. О. Б. Конончук), а у 2008 р. – каталог фонду розділу 28 Біологічні науки. Поза нашою увагою залишився каталог фонду розділу 74 Педагогічні науки, оскільки він був підготовлений у 2004 р., що хронологічно не відповідає досліджуваному періоду.

Заслуговує на увагу бібліографічний путівник «Україномовна колекція освітянської літератури у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка (1857–1923 рр.)» (Кам'янець-Подільський, 2008), який знайомить читача з документами, що вийшли друком до початку реєстрації друкованої продукції на державному рівні. Література (всього 333 документи) систематизована за тематичними розділами, а у межах розділів розміщується в алфавітному порядку. Основні

розділи – «Розвиток освіти та педагогічної думки в Україні», «Навчальна та навчально-методична література», «Науково-популярні посібники». Розділ 2 «Навчальна та навчально-методична література» в свою чергу поділяється за видами документів (словники, посібники, навчально-методична література, підручники), а підручники ще й за предметами (фізика, хімія, алгебра тощо). Анотації подають відомості про авторів, загальну характеристику й оцінку документа. Наприклад, анотація документа за № 12* характеризує діяльність товариства «Просвіта», оцінює його внесок у розвиток масового поширення освіти і національної свідомості, подає статистичні дані. Кожному запису передує шифр, за яким можна замовити літературу. Науково-допоміжний апарат видання складають іменний та географічний покажчики. На нашу думку, його слід було б розширити за рахунок створення покажчиків: за назвами творів, видавництв, організацій, спілок, – що значно глибше розкрило б зміст вміщених у покажчик документів.

Науково-допоміжні покажчики з актуальних питань освіти, педагогіки та психології складають окрему групу тематичних видань. Досить вичерпна бібліографічна інформація про стан та розвиток вищої освіти вміщена у покажчику «Вища школа України і Болонський процес», підготовленому колективами Інституту вищої освіти НАПН України та Європейського університету (К., 2006). До нього включено монографії, підручники, посібники, автореферати дисертацій, статті з журналів, продовжуваних видань, а також найбільш вагомими за змістом газетні статті. Видання покажчика такої тематики актуалізоване проблемами входження системи освіти України у Болонський процес, зокрема введення у вищу освіту дворівневого навчання (бакалавр, магістр), запровадження кредитно-модульного навчання, застосування єдиних вимог до якості освіти та контролю за нею, розширення можливостей для мобільності викладачів та студентів, забезпечення привабливості європейської вищої освіти тощо. Широке коло питань визначило структуру бібліографічного видання. Всього до покажчика включено 1333 документи, які згруповані за 12 розділами: 1. Офіційні документи та матеріали; 2. Болонський процес: сутність, принципи організації, історія. Проблеми входження України до Болонського процесу; 3. Проблеми модернізації вищої освіти України в контексті Болонського процесу; 4. Болонський процес і порівняність кваліфікацій у вищій школі. Запровадження ступеневого навчання;

* Звідомлення товариства «Просвіта» у Катеринославі за 1914 рік. – Катеринослав : Б.в. Друк. К. А. Андрущенко, 1915. – 26 с. : 2 окр. арк. фот. (с. 12–13).

5. Болонський процес і навчання впродовж життя; 6. Формування мобільності майбутніх фахівців; 7. Кредитно-модульне навчання у вищій школі України; 8. Контроль якості підготовки фахівців при кредитно-модульному навчанні; 9. Підручники та посібники з кредитно-модульного навчання та методика їх використання; 10. Болонський процес і зарубіжна вища школа; 11. Бібліографія; 12. Останні бібліографічні матеріали. Така деталізована структура сприяє кращому розкриттю теми та розвитку Болонського процесу на теренах України, спрямуванню діяльності ВНЗ у напрямі розгортання інноваційних процесів.

Допоміжний апарат видання – іменний покажчик.

Слід зазначити активну роботу бібліотеки Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка щодо створення низки науково-допоміжних покажчиків з питань педагогіки і психології, зокрема посібників: «Профілізація навчання в загальноосвітній та вищій школі: стратегічно-якісний напрям розвитку освіти сучасного суспільства» (2006), «Організаційно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в закладах освіти» (2008), «Науково-дослідницька та творчо-пошукова робота» (2008), «Технології соціальної педагогіки та соціальної роботи» (2009), «Самоорганізація розвитку особистості учнівської та студентської молоді» (2009). Упорядники цих видань з максимальною повнотою створюють бібліографічні видання, до яких включають офіційні документи, монографії, збірники наукових праць, тези доповідей, матеріали конференцій, автореферати дисертацій, навчальні, довідкові, науково-популярні видання, статті з фахових періодичних та продовжуваних видань, і навіть дипломні та магістерські роботи студентів університету. До недоліків бібліографічних видань слід віднести відсутність допоміжних покажчиків нумерації бібліографічних записів, посилань, дублювання записів у різних розділах. Це унеможливило здійснення багатоаспектного пошуку документів та викликає труднощі під час їх аналізу.

Незважаючи на недоліки, вважаємо за необхідне представити деякі із зазначених вище видань. Науково-допоміжний покажчик «Соціальна педагогіка та соціальна робота» (2009) пропонує літературу щодо нових підходів у теорії та практиці соціально-педагогічної діяльності. Логіка відбору та структурування матеріалу бібліографічного покажчика відображає соціально-педагогічну діяльність як процес, показує систему роботи спеціаліста в різних умовах спеціалізації, напрямках та об'єктах діяльності, розглядає інструментарій соціально-педагогічної діяльності, її форми та методи, методики та технології. До покажчика включено документи за 2000–2009 рр., які мають наукову та практичну цінність, та

систематизовано за 12 розділами, що дозволяє багатоаспектно розкрити тему. Видання вміщує 2003 бібліографічні записи.

Також слід відзначити бібліографічний покажчик «Науково-дослідницька та творчо-пошукова робота», який сприяє піднесенню рівня науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах, загального рівня освіченості студентства. У виданні висвітлюються питання організаційної структури науки в Україні, її розвитку, методології та методики проведення наукових досліджень. Значна увага приділяється практичним дослідженням учнівської молоді та науковців. Приділена увага розвитку науки на Сумщині – цьому присвячено окремий розділ «Наукове життя на Сумщині». Оскільки наукова бібліотека університету теж є суб'єктом наукової діяльності і здійснює науково-інформаційне забезпечення досліджень, то цілком логічним є наявність розділу «Інформаційне забезпечення досліджень. Наукова робота бібліотек».

Важливим складником системи бібліографічних видань з актуальних питань розвитку педагогіки і психології є науково-допоміжні посібники для забезпечення наукових досліджень установ НАПН України, які готує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Ретроспективні науково-допоміжні видання представлені фундаментальними тематичними покажчиками з досить значним хронологічним охопленням, наприклад: «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми розвитку, інтеграція до європейського освітнього простору (1991–2006)» (К., 2006), «Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України (1991–2006)» (К., 2009), «Розвиток професійної орієнтації в Україні» (К., Черкаси, 2009) тощо.

Основним видом, що отримав найбільший розвиток у зазначений період, став біобібліографічний ретроспективний покажчик, що зумовлено пріоритетом персонального напряму у педагогіці. На думку академіка НАПН О. В. Сухомлинської, «педагогічна думка завжди персоніфікована – у ній завжди віддзеркалюється особистість її носія, з його смаками, поглядами, віруваннями та вподобаннями... Упродовж останніх років в Україні педагогічна біографія стає майже провідним напрямом досліджень вітчизняних вчених, які обирають предметом свого вивчення різні персоналії» [5, с. 3–4].

Сегмент біобібліографічних покажчиків, присвячених видатним педагогам, діячам освіти та культури складає половину бібліографічних видань за досліджуваний період. Персоналії минулого та сучасності, яким в останні роки було присвячено бібліографічні видання, – М. Гоголь, І. Мазепа, А. Макаренко, І. Огієнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський,

Б. Андрусишин, Н. Арват, А. Ашерів, М. Барна, С. Борзенко, Л. Вовк, Г. Волинка, О. Захаренко, П. Каньоса, Л. Мацько, В. Скотний, Н. Тарасенкова, Г. Ткачук, К. Ячменіхін та багато ін. ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю започаткували ряд біобібліографічних серій, зокрема серії «Біобібліографія вчених Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького», «Біобібліографія вчених Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка», «Ученые УИПА – юбіляри» (Українська інженерно-педагогічна академія), «Вчені НПУ ім. М. П. Драгоманова», «Видані українські педагоги» (Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка) та ін. Серед біобібліографічних видань слід відзначити покажчик «Іван Огієнко: «Тобі, Україно, віддав я всі сили», випуск 1 (Кам'янець-Подільський, 2008), підготовлений колективами авторів Кам'янець-Подільського національного університету та Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка. Бібліографічні записи (всього 604) згруповано за 11 розділами, які багатоаспектно розкривають постать Івана Огієнка – сподвижника національної ідеї, вченого, просвітителя, видавця, державника, громадського та церковного діяча, фундатора Кам'янець-Подільського національного університету. В усіх розділах матеріал подається у прямій хронології, а в межах року – за абеткою назв праць або авторів. Хронологічні межі добору праць – 1990–2008 рр. Цінністю покажчика є введення до наукового обігу регіональних праць, які друкувалися у Кам'янець-Подільську та загалом у Хмельницькій області, що майже невідомі та недоступні широкому загалу науковців і дослідників творчої спадщини Івана Огієнка. Науково-пошуковий апарат бібліографічного видання представлений іменним покажчиком, в якому відображено імена усіх осіб, які зустрічаються у покажчику.

Серед біобібліографічних покажчиків, присвячених вченим-педагогам сучасності, високим рівнем наукової підготовки та якісним поліграфічним виконанням вирізняються видання наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започаткувала серії біобібліографічних покажчиків «Видатні педагоги світу», «Академіки АПН України» та «Ювіляри АПН України», які розкривають життя і діяльність видатних педагогів світу, відомих учених педагогічної науки України, та серію «Майстри бібліотечної справи України» [3].

Крім покажчиків, присвячених одній особі, є біобібліографічні видання, що відображають праці декількох осіб, або навіть факультетів. Зокрема, Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка

підготував біобібліографію співробітників кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти (2009). Бібліографічне видання містить історію кафедри, відомості про основні факти з біографії викладачів факультету, основні напрями наукових досліджень, належність учених до наукових шкіл, їхній доробок: монографії, автореферати, підручники, статті тощо.

З 2008 р. Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського здійснює підготовку бібліографічних покажчиків праць викладачів. Уже побачили світ декілька випусків. Кожен випуск характеризує науковий доробок декількох осіб. Подано біографічні довідки викладачів, характеристику основних здобутків учених, наукових шкіл та бібліографію праць. До недоліків зазначених видань слід віднести відсутність змісту, науково-допоміжного апарату.

Перспективним напрямом бібліографічної діяльності бібліотек мережі є бібліографування періодичних та продовжуваних видань. Останнім часом такий напрям бібліографічної діяльності набуває поширення. Проте у сфері галузевого аналітичного бібліографування фахових періодичних видань з питань педагогіки і психології спостерігається відставання. За означений період було підготовлено лише один покажчик змісту фахових періодичних видань з педагогіки – покажчик публікацій часопису «Вища освіта України» за 2001–2005 рр. (К., 2006). Журнал є теоретичним та науково-методичним виданням Інституту вищої освіти НАПН України. Публікації часопису присвячені проблемам філософії, методології, змісту і прогнозуванню вищої освіти, шляхам її реформування, методології і методиці навчання, педагогічній майстерності, новітнім технологіям освіти. Покажчик публікацій часопису «Вища освіта України» дає можливість дослідити зміст та структурні особливості (показчик за рубриками), автуру (алфавітний покажчик автури часопису) тощо. Журнальні статті (всього 421) структуровані за 29 рубриками, що забезпечує достатній контроль за висвітленням усіх проблем. Так, найбільш наповненими рубриками журналу є «Трибуна ректора» (58 публікацій), «Філософія, зміст і прогнозування вищої освіти» (57 публікацій), «Педагогічна майстерність» (54 публікації), «Час реформ» (46 публікацій), «Новітні технології освіти» (19 публікацій).

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського робить лише перші кроки у напрямі створення покажчиків змісту періодичних видань. Підготовлений науковцями бібліотеки науково-допоміжний покажчик «Журнали психолого-педагогічної тематики XIX – початку XX ст. з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» (К., 2009) узагальнено розкриває зміст 115 назв журналів. Проаналізовані часописи увійшли до наукового збірника

«Документи психолого-педагогічного та історико-культурного напрямку XIX – початку XX ст.» і становлять національне надбання України. У покажчику вперше наведена фактологічна інформація щодо редакційних колегій, місць видань, періодичності та іншої атрибуції зазначених вище журналів, також виявлено історико-функціональні особливості цих часописів, зафіксовано їхні формальні структури, названі прізвища журналістів, письменників, представників науково-педагогічної інтелігенції, які брали участь у змістовому наповненні зазначених видань. Упорядники зазначають найбільш важливі статті, насамперед, українських педагогів, що друкувалися у російських журналах. Науково-пошуковий апарат видання складають Алфавітний покажчик назв журналів, Хронологічний покажчик журналів, Іменний покажчик редакторів і видавців, Алфавітний покажчик друкарень, видавництв, видавничих організацій і установ, Покажчик місць видань, Список скорочень.

Окрему групу бібліографічних видань складають покажчики про діяльність наукових організацій – структурних підрозділів НАПН України, ВНЗ педагогічного та інженерно-педагогічного профілю тощо, які готуються, як правило, до ювілейних дат колективів. Ці видання відображають історичний шлях становлення та розвитку установи, наукові праці учених наукової інституції комплекс документів з історії закладу та науковий доробок колективу. Найбільш поширеним є тип бібліографічних покажчиків, в яких зібрано наукові праці певних наукових закладів. Характерною ознакою даного типу видань є групування записів за видами документів. Наприклад, з нагоди 10-літнього ювілею Інституту вищої освіти НАПН України видано покажчик «Наукові праці Інституту вищої освіти АПН України» за 1999–2009 рр. (К., 2009). Видання охоплює праці вчених інституту – всього 2957 бібліографічних записів, які згруповано за 12 розділами: Розділ I. Монографії. Брошури; Розділ II. Підручники. Навчальні посібники. Навчально-методичні комплекси; Розділ III. Концепції. Навчальні програми. Методичні рекомендації; Розділ IV. Статті в наукових виданнях. Публікації в періодичній пресі; Розділ V. Матеріали наукових конференцій; Розділ VI. Наукове редагування; Розділ VII. Словники. Довідники. Енциклопедії; Розділ VIII. Бібліографічні покажчики; Розділ IX. Публікації у зарубіжних наукових виданнях; Розділ X. Періодичні видання. Додатки до періодичних видань; Розділ XI. Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук, підготовлені й захищені вченими Інституту вищої освіти; Розділ XII. Наукові переклади. Таке групування дає можливість побачити видовий склад публікацій науковців Інституту. У межах кожного розділу праці подаються за алфавітом прізвищ

авторів, у межах авторського доробку – за алфавітом назв. Слід відзначити розділ VIII «Бібліографічні покажчики», який вміщує 16 бібліографічних записів, що свідчить про активну діяльність Інституту щодо створення даного типу видань, та внесок у розвиток галузевої системи бібліографічних посібників з актуальних питань педагогіки і психології. Інститут приділяє увагу зростанню наукових кадрів. У ньому діють дві спеціалізовані вчені ради із захисту докторських дисертацій. До XI розділу «Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук, підготовлені й захищені вченими Інституту вищої освіти» включено 34 записи. Всього ж за період 2001–2009 рр. у спецрадах інституту було захищено 173 дисертації. Науково-допоміжний апарат видання – іменний покажчик, до якого включено усі прізвища, які згадуються у ньому.

Вагомими результатами у створенні бібліографії наукових закладів є наступні видання: «Бібліографічний покажчик праць науковців Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1993–2003 рр.)» (Миколаїв, 2005), «Бібліографічний покажчик праць науковців Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1993–2008 рр.)» (Миколаїв, 2008), «Бібліографічний покажчик наукових праць (2004–2006)» Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України (Львів, 2006), «Друковані праці професорсько-викладацького складу (2000–2008 рр.) Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов (Горлівка, 2009), бібліографічні покажчики друкованих наукових праць викладачів Сумського державного університету ім. А. С. Макаренка» вип. 3 (Суми, 2007), та вип. 4 (Суми, 2009), наукових праць Київського міського педагогічного університету ім. Б. Д. Грінченка (вип. 3 за 2005 р.) та ін. «Бібліографічний покажчик праць науковців Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1993–2008 рр.)» (Миколаїв, 2008) містить 7414 бібліографічних записів, які згруповані за видами видань. Слід відзначити активну участь науковців інституту (який нині має назву Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) у міжнародних форумах та конференціях. Зокрема, у розділі IX «Статті в міжнародних виданнях» зафіксовано 343 публікації. Цей солідний доробок свідчить про тісні наукові контакти з міжнародними освітніми, педагогічними організаціями та установами. Спільна діяльність сприяє творчому використанню прогресивних ідей українських та зарубіжних вчених у галузі теорії та методики професійної освіти, проведенню наукових досліджень на кооперативних засадах. Інститут здійснює підготовку науково-педагогічних кадрів, діють спеціалізовані вчені ради. У розділ XII бібліографічного покажчика

включено 455 бібліографічних записів дисертацій, які були підготовлені науковцями інституту за 15 років. Така кількість дисертацій свідчить про активну роботу щодо підготовки наукових кадрів, появу наукових шкіл на національному ґрунті. Науково-допоміжний апарат видання складається з іменного покажчика.

Випуск 4 «Бібліографічного покажчика друкованих наукових праць викладачів Сумського державного університету ім. А. С. Макаренка» включає 295 назв документів. Посібник містить науковий доробок викладачів університету за 2005–2006 рр. Усі джерела анотовані, згруповані у дев'ять розділів, які відповідають основним галузям знання (фізико-математичні, природничо-географічні, медичні, суспільні, історичні, психолого-педагогічні науки тощо). Посібник ілюстрований чорно-білими фотографіями обкладинок видань, представлених у ньому.

При розробці структури покажчика «Друковані праці професорсько-викладацького складу (2000–2008 рр.)» Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов (Горлівка, 2009) бралися до уваги такі ознаки документів, як вид та зміст. В одних розділах видання ґрунтуються за видами документів – збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації; в інших – за окремими галузями – історія, педагогіка, методика викладання філологічних дисциплін, загальне мовознавство, слов'янські, германські мови тощо. В іменному покажчику подано посилання до сторінок, а не номерів позицій, що ускладнює аналізування та визначення індивідуальної наукової активності професорсько-викладацького складу даного ВНЗ. У статті від упорядників відсутня інформація щодо загальної кількості документів включених до покажчика, а нумерація бібліографічних записів у кожному розділі покажчика автономна. Незважаючи на зазначені зауваження, видання має наукову цінність і оперативно відображає здобутки викладачів Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

На сьогодні існують певні прогалини та недоопрацювання з метабібліографії. Аналіз бібліографічної продукції показав відсутність узагальнюючих праць з бібліографії другого ступеня – жодного видання. Відносно кількісної характеристики масиву бібліографічних посібників слід відзначити її зростання за вказаний період.

На основі аналізу бібліографічних видань з питань педагогіки і психології нами визначено основні перспективні напрями розвитку бібліографічних ресурсів:

✦ галузево-тематичний: забезпечення фахових потреб освітян за

рахунок розширення тематики посібників, створення видань, присвячених окремим галузям педагогіки і психології;

⊕ хронологічний: відображення в системі бібліографічних посібників документів, які вийшли друком до 1917 р. (видання, які є об'єктом книжкового пам'яткознавства);

⊕ за видами документів-об'єктів бібліографічного описування: актуальним завданням є ретроспективне бібліографування матеріалів з фахової періодики, зокрема упорядкування покажчиків змісту окремих назв періодичних видань;

⊕ започаткування метабібліографічних посібників (покажчиків другого ступеня);

⊕ створення зведених біобібліографічних видань довідкового типу.

Установам, які працюють над упорядкуванням бібліографічних покажчиків з питань педагогіки і психології варто врахувати вищезазначені рекомендації та доповнити систему покажчиків різними видами та жанрами видань, які багатоглядно розкривали б актуальні питання педагогіки і психології.

Реалізація цих напрямів можлива лише на основі інтеграції галузевих бібліографічних ресурсів, яка полягає у наступному:

1. Розвиток взаємодії книгозбірень, зокрема обмін бібліографічною продукцією в електронному і традиційному виді. На базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського створено депозитарій вторинних документів психолого-педагогічної тематики на традиційних та електронних носіях. Бібліотека впродовж останніх років кумулює бібліографічні видання, підготовлені провідними бібліотеками освітянської мережі та представляє їх на своєму веб-порталі на сторінці «Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек МОН України та АПН України». Наступний крок – обмін продукцією між освітянськими бібліотеками.

2. Розподіл функціональних обов'язків освітянських бібліотек на корпоративній основі щодо аналітичного опрацювання документів та обміну бібліографічними записами.

3. Підготовка спільними зусиллями освітянських бібліотек бібліографічних посібників.

4. Створення електронних версій бібліографічних видань із забезпеченням віддаленого доступу до них через веб-сайти бібліотек.

Бібліографічна діяльність мережі освітянських бібліотек України у зазначений період характеризується її централізованою організацією на чолі з ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського. Аналіз бібліографічної продукції показав, що бібліотеки ВНЗ педагогічного та інженерно-

педагогічного профілю активізували роботу щодо підготовки бібліографічних видань різних типів, видів та жанрів, розширилася їх змістовно-тематична спрямованість. За період 2005–2009 рр. підготовлено та видано значну кількість бібліографічних посібників ретроспективного характеру, існує поточне бібліографічне інформування з питань педагогіки і психології. Бібліографічні посібники мають високий інформаційний потенціал, диференційовано забезпечують фахові потреби освітян.

Певний внесок у створення бібліографічної продукції з питань педагогіки і психології внесли також публічні бібліотеки Міністерства культури і туризму.

Список використаних джерел

1. *Добко Т. В.* Вісник : Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. 1933–1939 : сист. покажч. змісту / Т. В. Добко, Б. Д. Ясінський; наук. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Б-ка Конгресу США та ін. – К.; Вашингтон, Нью-Йорк, 2002. – 339 с.

2. *Палієнко М. Г.* «Кіевская старина» (1882–1906) : сист. покажч. змісту журн. М. Г. Палієнко / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Темпора, 2005. – 606 с. Палієнко М. Г. «Кіевская старина» (1882–1906) : Хронолог. покажч. змісту журн. / М. Г. Палієнко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Темпора, 2005. – 480 с.

3. *Пономаренко Л. О.* Теоретичні та практичні засади створення системи науково-бібліографічних документів із психолого-педагогічних питань у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Л. О. Пономаренко // Наукові праці Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 160–172.

4. *Тарасова Н. І.* Використання можливостей АБІС «ІРБІС» у підготовці бібліографічних покажчиків педагогічної тематики / Н. І. Тарасова, О. В. Пекур // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 172–179.

5. *Українська педагогіка в персоналіях* : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. : у 2 кн. Кн. 1 : X –XIX століття / за ред. О. В. Сухомлинської; [авт.: О. В. Сухомлинська, Н. Б. Антоненко, Л. Д. Березівська та ін.]. – К.: Либідь, 2005. – 622 с.